

Modernisme – hudba & fotografie

Katalánský modernismus v hudbě

- Modernismus přinesl zásadní změnu módy v hudbě – do té doby vše podřízeno italské estetice, modernismus nabídl pohled více na sever (R. Wagner). Wagnerovy opery znamenaly nejen zcela inovativní umělecký přístup, ale akcentovaly i katalánské národní cítění vzešlé z národního obrození.
- Vznik významných pěveckých institucí: 1891 – **Orfeó Català**, 1901 – **Orfeó de Sants**, 1904 – **Orfeó Gracienc**. 1909 – dokončení **Palau de la Música Catalana**. Hudba se díky tomu čím dál víc stávala masovou záležitostí, na kultuře se podílely i nižší vrstvy společnosti. Klíčovou hudební institucí byla po celou dobu modernismu samozřejmě i barcelonská opera [Liceu](#).
- Velká pozornost se dostává znovuobnovení tradičních lidových písní – v této oblasti vyniká zejména Francesc Alió (1862-1908), barcelonský skladatel a pianista, autor hudby (1892) k současné katalánské hymně [Els Segadors](#). Ze stejného období pochází i „druhá“ katalánská hymna [El Cant de la Senyera](#) (1896).
- Mezi nejvýznamnější postavy katalánského modernismu v hudbě patřili: **Felip Pedrell, Isaac Albéniz, Enric Morera, Enric Granados, Jaume Pahissa, Lluís Millet, Amadeu Vives, Antoni Nicolau, Apel·les Mestres, Joan Lamote de Grignon**. A v případě mallorské školy **Antoni Noguera**.

Liceu - exteriér

Liceu - interiér

Liceu po ničivém požáru v roce 1994

Orfeó Català

- Nejznámější katalánský pěvecký sbor, založen 1891 v Barceloně (Lluís Millet, Amadeu Vives). Inspiroval se ve sborech z jiných evropských zemí, které vystupovaly na Světové výstavě 1888, zároveň vznik národního pěveckého sboru zapadal do postobrozeneckého přístupu k pocitu katalánství.
- První veřejný koncert (1892) → následuje drobná krize, později se ale sbor konsoliduje jako významná kulturní instituce modernistické Barcelony. Původně jen mužský sbor, v roce 1896 vzniká i ženský. Orfeó od počátků provozuje i vynikající hudební školu pro děti, čímž si zajišťuje stálý přísun talentů. V následných letech si soubor získal velké uznání ve Španělsku i v zahraničí, na katalánské umělecké scéně má vliv od konce 19. stol. až do současnosti. Roku 1909 oficiálně začíná sídlit v Palau de la Música Catalana.
- **Lluís Millet i Pagès (1867-1941)**: Zakladatel a až do své smrti šéf souboru (tuto roli později přebrali i jeho potomci). V roce 1904 zakládá *Revista Musical Catalana*. Celý život zasvětil svému sboru.
- **Amadeu Vives (1871-1932)**: Spoluzakladatel Orfeó, většinu své kariéry se však věnoval skládání. Specializoval se zejména na zarzuely, avšak složil i několik oper a pro Orfeó Català uzpůsobil řadu sborových aranžmá (*Els Segadors, L'Emigrant, La Balanguera*).

Orfeo Català (2016)

Dílo Richarda Wagnera v Katalánsku

- **Richard Wagner (1813-1883):** Německý hudební skladatel, představitel romantismu. Spojen i s českými zeměmi. Nejznámější operní díla: *Bludný Holanďan*, *Lohengrin*, *Tristan a Isolda*, *Tannhäuser*, *Prsten Nibelungův*, *Parsifal*.
- Wagnerova hudba i jeho osobnost se v Katalánsku staly důležitým zdrojem inspirace nejen pro kat. hudebníky (tzv. *wagnerisme* vyznával např. i Gaudí → bavorská vlajka v Park Güell). První kontakt s Wagnerovou hudbou Katalánsku zprostředkoval J. Anselm Clavé (koncerty 1862). Roku 1870 založena **Societat Wagner** (J. Marsillach, F. Pedrell, J. Letamendi) → postupné seznamování kat. publika s Wagnerovou hudbou (koncerty, překlady jeho děl do katalánštiny, biografie v katalánštině apod.).
- V Teatre Principal (1882) a v Liceu (1883) premiéra opery *Lohengrin*, později už Wagnerova hvězda v Katalánsku stoupá → *Bludný Holanďan* (1885, Liceu), *Tannhäuser* (1887, Liceu) – radikální změna, umělecké kruhy do té doby jasně preferovaly IT a FR operu. V roce 1901 vzniká v Els Quatre Gats **Associació Wagneriana** (tato organizace měla za cíl propagovat Wagnerovu hudbu a ideály, starala se o překlady jeho díla do katalánštiny apod.). Silný vliv mělo Wagnerovo dílo v Katalánsku prakticky až do 30. let 20. stol., o čemž svědčí četné další premiéry jeho hudebních děl (např. *Parsifal* roku 1913).

Předchůdci modernismu

- **Josep Anselm Clavé (1824-1874):** Katalánský republikánský politik, spisovatel a hudební skladatel. V dětství napůl oslepl, jako samouk se věnoval hudbě a poezii. Několik let se živil jako kytarista v barcelonských kavárnách (lidové písně). V roce 1850 dal dohromady vůbec první pěvecký sbor na Pyrenejském poloostrově (La Fraternitat, 1857 přejmenováno na Societat Coral Euterpe) → takto dokázal hudbu přiblížit i nižším vrstvám, což bylo jeho největším dílem z hlediska katalánské historie → dokázal nižší společenské vrstvy vtáhnout do tvorby kultury.

V Jardins d'Euterpe pravidelně pořádal koncerty a společensko-kulturní akce, čímž velice napomohl v katalánské společnosti vybudovat širší hudební povědomí. Na základě jeho odkazu později vznikl Orfeó Català. Clavé byl autorem první katalánské zarzuely ([*L'aplec del Remei*](#), 1858).

- **Josep de Letamendi (1828-1897):** Katalánský lékař, filosof, spisovatel a hudební skladatel. Vystudoval medicínu a většinu svého života působil jako univerzitní profesor v Barceloně a v Madridu. Byl vášnivým wagneriánem a jednou z klíčových osob při uvedení „Wagnerova kultu“ do katalánského prostředí. Od roku 1885 se sám aktivně věnoval hudbě, jeho nejznámějším dílem je *Missa de Rèquiem* (1887).

Předchůdci modernismu

- **Felip Pedrell i Sabaté (1841-1922):** Katalánský muzikolog, hudební skladatel a kritik, jeden z průkopníků modernismu v hudbě. Jako malý zpíval v dětském sboru katedrály v Tortose, kde se mu též dostalo jediného hudebního vzdělání, pak už jen samouk. Od roku 1873 žil v Barceloně, působil jako asistent dirigenta orchestru v Teatre Circ. Do společenského povědomí vstoupil coby autor dvou úspěšných oper uvedených v Liceu: *L'último abenzeraggio* (1874) a *Quasimodo* (1875). Posléze několik let tráví v Itálii a Francii, inspiruje se evropskou hudbou.

Roku 1881 se vrací do Barcelony, nadále se věnuje hudbě, zároveň ale též odborně publikuje a jeho teoretické studie mají pro modernistickou hudební scénu v Katalánsku velký význam – působil i institučně v Institut d'Estudis Catalans či Orfeó Català. Zároveň byl velice produktivním skladatelem (přes 300 děl); mezi jeho další opery patří *Els Pirineus* (1893, v Liceu 1902), *La Celestina* (1902) či *El comte Arnau* (1904).

[Felipe Pedrell: «Al santo studio, al cielo» de "Quasimodo" \(1875\)](#)

[Felipe Pedrell: «Ai, Tolosa i ai, Provença» de "Els Pirineus" \(1902\)](#)

Isaac Albéniz i Pascual (1860-1909)

- Katalánský hudební skladatel a mezinárodně uznávaný klavírista. Od malička velice nadaný – ve 4 letech první koncert, v 8 letech koncertní šňůra po Katalánsku. I později cestuje – koncertuje po celém Španělsku a navštíví několik zemí Jižní Ameriky. Středobodem těchto cest je zprvu Barcelona, později Madrid, kde rodina sídlí. Kromě toho je již dobře zapsán u španělské šlechty → získá kontakty, snaha o studia v Bruselu, nakonec studium u Liszta.
- Dlouhé roky pobýval v Paříži a Londýně, díky výhodné smlouvě se více věnoval skládání na zakázku, avšak zůstával v kontaktu s předními umělci té doby. Zemřel předčasně v roce 1909. V Barceloně je po něm pojmenován královský letohrádek.
- Byl vůbec prvním katalánským hudebníkem, jemuž se podařilo dosáhnout mezinárodního věhlasu. Skládal písně, klavírní skladby, několik oper a orchestrální hudbu, celosvětově však proslul jako interpret. Silně ovlivněn romantismem.
- Vybrané dílo: [Suite espanyola](#) (1883-1894), [La Vega](#) (1897), [Iberia](#) (1907); [Asturias](#) – [adaptace pro kytaru](#).

Isaac Albéniz
(portrét R. Casase)

Enric Morera i Viura (1865-1942)

- Nesmírně produktivní katalánský skladatel, autor asi nejlépe ztělesňující ideály hudebního modernismu. Jeho otec byl hudebník, proto Morera brzy začal studovat zpěv, piano a housle. V počátcích kariéry silně inspirován Albénizem, s nímž se později spřátelil.
- V letech 1885-1890 studium hudby v Bruselu, pak návrat do Barcelony, kde o sobě následně dává vědět v uměleckých kruzích. Byl v častém kontaktu s ostatními umělci kat. modernismu, kde se definitivně proslavil operou *La fada* (1897). Komponoval zejména pro katalánské lyrické divadlo, ale věnoval se i mnoha dalším žánrům. Zhudebnil texty dramatiků jako Rusiñol, Verdaguer či Guimerà. Do lidového povědomí se zapsal zejména svými sardanami. Ovlivněn tvorbou R. Wagnera.
- Ukázka díla: *Cançons de carrer* (1926) – [L'oreneta](#).
- Opery: *La fada* (1897), *Empòrium* (1906), *Bruniselda* (1906), *Titaina* (1912), *Tassarba* (1916).
- Sardany: [La Festa Major](#) (190?), [La Santa Espina](#) (1907), [L'Empordà](#) (1908), [Les fulles seques](#) (1909), [La sardana de les monges](#) (1919), [Baixant de la font del gat](#) (1922).

Enric Morera
(portrét R. Casase)

Enric Granados i Campiña (1867-1916)

- Katalánský pianista a hudební skladatel. Jeho otec byl voják, Granados již od dětství miloval vojenské kapely, proto se usilovně začal věnovat hudbě. Časem se z něj stal vynikající pianista, spolu s Albénizem považován za nejlepšího katalánského pianistu všech dob.
- Měl dobré vztahy se šlechtou, proto se mu v počátcích kariéry dařilo najít mecenáše a z barového pianisty povýšil na jednoho z nejlépe placených učitelů hry na piano v Barceloně. V roce 1887 přesun do Paříže s cílem studovat na tamní konzervatoři → po příjezdu ho břišní tyfus upoutal na lůžko, a tak nestihl přijímací zkoušky a pak již nesplňoval věkový limit. I tak pro něj byl pobyt v Paříži umělecky přínosný, spřátelil se tam s Albénizem. V roce 1889 návrat do Barcelony, začátek koncertních vystoupení. V průběhu 90. let 19. stol se stává známějším, často koncertuje ve Španělsku a ve Francii, i když je znám svou velkou nervozitou před každým vystoupením. Roku 1898 uvádí v Madridu operu *María del Carmen*, která zaznamenává velký úspěch.
- Granados měl vždy i silné pedagogické vlohy a kvůli velké rodině (šest dětí) hledal obživu → snaha získat místo na některé z hudebních akademií v Barceloně či Madridu → to se nepovedlo, proto roku 1901 zakládá vlastní hudební školu **Acadèmia Granados**, kterou prošla celá řada později významných osobností katalánské hudební scény. K výuce hry na piano přispěl i vlastními učebnicemi (technika používání pedálů – první ve Španělsku).
- Ukázka díla: [Danses espanyoles](#) (1892-1900), [Valsos poètics](#) (1899), [Azulejos](#) (1909 – dokončení Albénizovy skladby), [Goyescas](#) (1911).

Enric Granados i Campiña (1867-1916)

- **Goyescas** (1911): Klavírní skladba rozdělená do několika částí, celkově trvá necelou hodinu. Inspirace malířem Goyou a jeho dobou – skladba je inspirována atmosférou Goyových obrazů. Jedna z posledních skladeb romantismu, zároveň Granadosovo vrcholné dílo. Premiéra v březnu 1911 v Palau de la Música Catalana.
- **Goyescas** (1915): Opera vytvořená na základě předchozí skladby. Granados ji nemohl uvést v Barceloně, proto domluvil světovou premiéru v pařížské Opeře → tomu zabránil začátek I. sv. v. → nakonec premiéra 28. ledna 1916 v neméně slavné Metropolitan Opera (New York) a zaznamenala takový úspěch (životní úspěch, splněný sen), že Granados byl pozván do Bílého domu zahrát na piano prezidentu Wilsonovi. To se mu ale stalo osudným → změna termínu a trasy návratu do Evropy → 24. března 1916 plul Granados s manželkou na lodi Sussex z VB přes Lamanšský průliv, loď byla torpédována německou ponorkou, příd' lodi se potopila a Granados i s manželkou při neštěstí zahynuli.

Enric Granados
(Foto: Antoni Esplugas)

Vrak lodi Sussex (1916)

Joan Lamote de Grignon (1872-1949)

- Barcelonský (rodiče však pocházeli z Francie) hudební skladatel, pianista a dirigent. Vystudoval konzervatoř při barcelonském Liceu, kde později působil i jako pedagog a ředitel. Historicky je jeho postava spjatá zejména s dirigentskými úspěchy. V roce 1914 byl dirigentem celosvětově proslulé Berlínské filharmonie, v katalánsky mluvícím prostředí pak několik filharmonií a hudebních orchestrů spoluzakládal (1911 – Orquestra Simfònica de Barcelona, 1943 – Orquestra Municipal de València).
- Přiblížil klasickou hudbu běžným lidem, v Katalánsku popularizoval zejména skladby Strausse a Beethovena. Coby tvůrce složil asi padesát písní, několik symfonií, oratorium *Nit de Nadal* (1906) a lyrické drama *Hespèria* (1907).

A handwritten signature in black ink, reading "J. Lamote de Grignon". The signature is written in a cursive, flowing style with a long horizontal line extending from the end.

Joan Lamote de Grignon

Jaume Pahissa i Jo (1880-1969)

- Barcelonský hudební skladatel a dirigent. Osobnost spojená s modernismem, byť většinu své hudební kariéry prožil až po jeho skončení. Snad pod vlivem modernismu se původně věnoval studiu architektury, nakonec ale zvítězila láska k hudbě. Studoval např. u Enrica Morery.
- V začátcích své hudební kariéry skládal hudbu k divadelním představením (*La presó de Lleida*, 1906), později psal zejména opery. Pahissa je pravděpodobně dosud katalánským autorem oper s největším počtem světových premiér v Liceu. Mezi jeho nejznámější patří: *Gal·la Placídia* (1913), *La morisca* (1919), *Marianela* (1923) či *La princesa Margarida* (1928).
- Pahissa byl republikánem, po vypuknutí občanské války pobýval nějakou dobu v Barceloně, ale roku 1937 dostal nabídku dirigovat koncerty v Buenos Aires, kde se nakonec usadil a roku 1969 tam zemřel.
- Více informací: <https://jaumepahissa.org/>.
- Dokument TV3: <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/programa/titol-video/video/3094110/>.

Jaume Pahissa

Modernistická fotografie

- Ke konci 19. stol. dochází k rozšíření fotoaparátů mezi populací (1881 – Kodak; např. na Světové výstavě v Paříži roku 1900 má 17 % návštěvníků vlastní přenosný fotoaparát). Nejprve se fotografie objevují v odborných či cestopisných publikacích, později v novinách. V rámci dialogu malířství – fotografie dochází na přelomu 19. a 20. stol. k popularizaci umělecké fotografie.
- V rámci katalánského modernismu měla důležitost zejména reportážní fotografie, díky níž bylo zachyceno mnoho důležitých momentů dané doby (Světová výstava 1888, pohřby Dr. Roberta a Jacinta Verdaguera, události spjaté s Tragickým týdnem apod.). Mezi nejznámější amatérské fotografy patřili **Antoni Amatller** (fotografie z cest) či **Adolf Mas** (fotografie katalánského uměleckého dědictví, snaha ho katalogizovat).
- **Fotògrafs Napoleon**: Dvojice profesionálních fotografů (Antonio Fernández a Anne Tiffon), svou dráhu započali v Barceloně roku 1851 a postupně se vypracovali na nejznámější fotografický ateliér v Katalánsku. Pořídit si portrét či rodinnou fotografii v tomto studiu bylo pro tehdejší bohatou vrstvu společenskou povinností. Rodinná tradice pokračovala v několika generacích až do roku 1968. Díky skvělým kontaktům se stali oficiálními reprezentanty bratří Lumièreů v Barceloně – roku 1896 tak díky nim do města zavítal kinematograf.

Modernistická fotografie

- **Pau Audouard i Deglaire (1856-1918):** Narozen na Kubě, své profesi fotografa se však věnoval plně v Barceloně. Byl jmenován oficiálním fotografem Světové výstavy 1888, což mu později přineslo velkou popularitu mezi barcelonskou smetánkou. V letech 1905-1910 měl svůj slavný ateliér v přízemí Casa Lleó Morera.
- **Antoni Esplugas i Puig (1852-1929):** Pod vlivem otce malíř, později ale specialista na fotografii. Působil ve všech možných fotografických odvětvích (portréty, reportážní foto, scénická umění, fotografie královské rodiny, akty). V rámci katalánské fotografie se stal pionýrem zejména v poslední zmiňované oblasti. Archiv [zde](#).

Vlevo a vpravo: **Ženské akty**
Uprostřed: **Enric Granados**
(**Antoni Esplugas, okolo 1890**)

Vojáci před Sagradou Famílií (Pau Audouard, 1896)

Modernistická fotografie

- **Pere Casas Abarca (1875-1958):** Malíř, sochař, výtvarník, fotograf a novinář. Jeho umělecké snímky jsou silně ovlivněny francouzským symbolismem, ty reklamní zase nesou jasnou inspiraci dílem Alexandra de Riquera a anglických preraphaelitů.
- **Joan Vilatobà i Fígols (1878-1954):** Původně malíř, fotografii se začal naplno věnovat po roce 1902. Byl specialistou na ženské akty a zachycení interiérů. Jeden z mála fotografů, kteří konečnou podobu neretušovali.
- **Josep Brangulí i Soler (1879-1945):** Asi nejdůležitější katalánský reportážní fotograf dané epochy – byl u všech důležitých událostí (Tragický týden, Via Laietana, Světová výstava 1929). Díky jeho fotografiím máme lepší představu o urbánních i společenských proměnách Barcelony v prvních dekádách 20. stol. Více [zde](#).

Bez názvu (Pere Casas, po 1902)

En quin punt del cel et trobaré (Joan Vilatobà, po 1900)

Pohled na katalánský průmysl (Josep Brangulí, po 1900)

Doporučená četba (a poslech)

- **AVIÑO A, Xosé.** *La música i el Modernisme.* Barcelona: Curial, 1985.
- **AVIÑO A, Xosé.** *Modernisme i Modernistes - Música i Modernisme: Definició i Període.* Lunwerg editores, 2001.
- **AVIÑO A, Xosé.** “Modernisme i música: una reflexió al cap dels anys” In: *Recerca Musicològica XIV-XV*, 2004-2005, pp- 107-122.
- **MILTON, John W.** *El rossinyol abatut: Enric Granados, una vida apassionada (1867-1916).* Lleida: Pagès, 2005.

- **CATALUNYA RÀDIO:** *La música del Modernisme (amb Xosé Aviño a).* 06/12/2012.
Odkaz: <http://www.ccma.cat/catrado/alacarta/nom-programa/443---La-musica-del-Modernisme/audio/685817/>
- **CATALUNYA 2011:** *Gran Teatre del Liceu.* 28/02/2014.
Odkaz: <http://catalunya2011.blogspot.cz/2014/02/gran-teatre-del-liceu.html>